

Xavier Arbós //

catedràtic de Dret Constitucional, degà de la Facultat de Dret de la Universitat de Girona

Els límits de la immunitat en les societats democràtiques. El cas de la portada d'*el Jueves*

El dia 18 de juliol la revista satírica *el Jueves* publicava en portada una caricatura en què, a través de la sàtira als hereus de la corona espanyola, es pretenia atacar la subvenció que el govern de l'Estat havia decidit atorgar per incentivar la natalitat. La reacció de la fiscalia, que va ordenar el segrest de la publicació, ha tornat a obrir diverses ferides sempre mal curades, com són els límits de la llibertat d'expressió i la legitimitat de la monarquia en una societat democràtica.

Com valora les actuacions del fiscal en aquest cas?

Les conseqüències de les decisions que es prenen poden ser pitjors que el remei que es pretenia trobar. És possible que la decisió del fiscal general hagi tingut unes conseqüències que podrien contribuir a fer més greu el problema. En aquest sentit, la vicepresidenta del govern, María Teresa Fernández de la Vega, va posar en dubte els efectes pràctics de la mesura en una societat dominada per Internet, en què el suport compta poc i la capacitat per difondre imatges és elevada. Des del terreny jurídic cal prendre-ho des d'una perspectiva constitucional. La Constitució reconeix la llibertat d'expressió, que només queda limitada pel dret a la intimitat, la imatge i l'honor. És veritat que la jurisprudència del Tribunal Constitucional ha estat bastant deferent en l'exercici de la llibertat d'expressió quan s'ha tractat de ponderar-la amb els

beneficis que aquesta llibertat aporta a la societat democràtica, a la qual és consubstancial. En aquest tram no hi ha distincions, tot és el mateix i les persones són totes iguals. Podríem dir, pel que fa al cas d'*el Jueves*, que ens trobem davant d'una publicació satírica sense voluntat informativa, cosa que ens situaria en un altre terreny, aquell que el Codi penal descriu amb l'expressió *animus iocandi*, perquè, depèn de com diguis a algú determinades coses, és la intenció el que compta: insultar o fer una broma. Davant dels fets, no costa gaire distingir que, tractant-se d'una revista satírica, calia suposar que buscava provocar la riulla. Em sembla recordar, en aquesta mateixa publicació, unes vinyetes en què George Bush practicava la sodomia amb el president Aznar, tot mostrant la seva satisfacció, durant la guerra de l'Iraq. Era una sàtira potser excessiva, però en què no hi va haver mai una reacció jurídica per part del fiscal general per defensar una personalitat que té

més legitimitat democràtica que la que pot tenir el príncep hereu. Aleshores es planteja la qüestió: per què la Corona s'ha de sobreprotegir? Aquesta protecció —tal com jo l'entenc— ha de ser compatible amb el règim de llibertats que la Constitució preveu i, en el dubte, cal interpretar sempre en favor de la llibertat. I si és necessari que existeixi aquesta sobreprotecció, ha de ser funcional, adient als objectius que vol aconseguir.

Com argumenta el fiscal l'acusació?

El fiscal s'ha referit a l'article 491 del Codi Penal, que diu que s'imposarà la pena de multa de sis a vint-i-quatre mesos a aquells que utilitzessin la imatge del Rei, o de qualsevol dels membres de la família reial, de qualsevol forma que pogués perjudicar el prestigi de la Corona. Segons com s'interpreti aquest precepte, pot limitar de manera absoluta una crítica perfectament admissible en una societat democràtica.

Quina evolució pot seguir aquest procés del qual estem parlant?

Els acusats han sortit amb càrrecs, possiblement per faltes. La sanció penal penso que s'ha de descartar. La reacció dels dibuixants va ser intel·ligent, en afirmar que el que volien era fer crítica política del fet que es donen 2.500 euros a tots els nens que neixen, amb independència de la família en què vinguin al món. És per això que afirmen que prenen com a exemple una parella d'una família que no sembla que passi gaire necessitat. Ara hi ha sectors que demanen una llei per establir límits a la sàtira, però penso que és una demanda equivocada. Fer una llei d'això seria posar la imaginació dels artistes a jugar a esgrima amb els jutges, que, per definició, han de ser ajustadíssims en la utilització de les paraules.

I sobre la portada, què n'opina?

Si a mi em pregunten si està bé o no aquesta portada, diré que penso que no ho està, com no està bé utilitzar aspectes íntims com aquest per satiritzar els personatges públics. És cert que alguns d'ells no han fet cap reserva de la seva vida sexual —cosa habitual en els mal anomenats famosos—, però n'hi ha d'altres que tenen una dimensió pública que volen mantenir acotada al seu càrrec. Un cop dit això, cal pregun-

tar-se si és necessari convertir aquesta discrepància en un mecanisme de sanció penal.

Jo en tinc dubtes pel que fa a l'oportunitat i per la doctrina que el Constitucional ha mantingut respecte d'això en els darrers anys. També és cert que aquest tribunal en els darrers temps està fent un viratge una mica estrany. A mi em semblaria més adequat que sorgís una resposta de la societat civil, que aquells que no hi estiguessin d'acord generessin alguna mena de boicot. La reacció penal penso que és exagerada i, si acabés en una sanció, no seria compatible amb la línia de primacia que s'ha anat atorgant a la llibertat d'expressió.

A què es refereix quan diu que el Constitucional ha fet un viratge?

En el període inicial, el Tribunal Constitucional va ser extraordinàriament deferent pel que fa a la llibertat d'informació respecte al dret a la intimitat, l'honor i la imatge de les persones. A partir de l'any 2000 el Tribunal ha avalat allò que havia estat la tendència de la jurisdicció ordinària, és a dir, les sancions als mitjans de comunicació que envaïen la intimitat de les persones públiques. Per tant, aquella línia tan generosa que havia caracteritzat el Tribunal s'ha anat corregint.

Però és cert que la llei tracta d'una manera especial la família reial?

El cas de les famílies reials és una mica peculiar. És una institució incompatible amb els valors igualitaris i democràtics que avui predominen pertot arreu. Des de la Segona Guerra Mundial, i coincidint amb l'expansió dels mitjans de comunicació, les famílies reials han volgut presentar-se properes als ciutadans. El problema sorgeix quan es posen al mateix nivell que la resta de la gent, perquè són jutjats respecte dels mateixos valors i passen —en casos extrems— a formar part d'aquest magma de famosos i celebritats en què George Clooney i Carles d'Anglaterra apareixen en la mateixa sopa. De tota manera, tots els caps d'Estat tenen una forma o altra d'immunitat, ja siguin reis o presidents d'una república.

Però els presidents d'una república disposen d'una immunitat limitada al seu mandat...

Estem d'acord en això; pensem en el cas de Chirac, a França. Les diferències entre una monarquia i una república es poden fer de moltes maneres, però aquest és el punt exacte: el rei posseeix una immunitat il·limitada en el temps.

La Constitució reconeix aquesta immunitat il·limitada...

La Constitució discrimina entre homes i dones en el moment de la successió de la Corona i també discrimina una família de tota la resta a l'hora d'accedir a la condició de cap d'Estat. Les monarquies són institucions anacròniques en el sentit més literal de l'expressió. Si s'accepta és perquè no disposen d'un privilegi de poder i es toleren perquè probablement són un element de la idiosincràsia o la identitat del país